

SOUČASNÉ SLOVANSKÉ JAZYKY

Otázky:

▪ počet slovanských jazyků (12? 20? 30?)

- **počet slovanských národů** a etnik (kolik národů žije v slovanských státech a kolik slovanských národů a etnik žije mimo tyto země?) – není na to jednoznačná odpověď
- za minulého režimu, do 90. let se uvádělo, že slovanských jazyků je **12** – to je **spodní hranice**, o které se dá uvažovat
- které podmínky musí splnit jazyk, aby byl uznán za **samostatný jazyk**?
 - jeho název (tzv. lingvonym – název jazyka) musí být někde **potvrzený** – kdysi to bylo v kronikách, nebo ze současného hlediska – v mezinárodní legislativě, v právních nebo legislativních textech
 - v tom jazyce by měla vzniknout umělecká, **literární díla**
 - měly by existovat **jazykové příručky** – pravidla pravopisu, gramatiky, učebnice, slovníky, nebo třeba i jazykové atlasy – kodifikace
 - musí být také **reálné využití** toho jazyka (my se můžeme domluvit, že si vymyslíme nějaký jazyk; musí se ještě určit hranice, kde končí spisovný jazyk a kde začínají dialekty)

Otázky:

tzv. Svatá trojice, „princip kmenový“

jeden národ – jeden jazyk – jeden stát

(v jednom státě by měl žít jenom jeden národ, a ten národ by měl mluvit jedním jazykem; ten národ by měl mít stejnou genetickou informaci, pocházet z jednoho kmene)

vs.

federace, multietnický stát, menšina, diaspora, hostitelský stát, „princip občanský“

Otázky:

- **počet slovanských států? (13)**
- **lokalizace slovanských jazyků**

lokalizace – kde se daným slovanským jazykem mluví – na to jazykověda může dát docela přesnou odpověď

- **klasifikace slovanských jazyků (několik existujících klasifikací)**

Jazyk a politika

lingvistika

politolingvistika

politika

Co rozhoduje o vzniku/zániku nějakého jazyka?

Jazykověda:

ani kvalita mluvnické struktury, ani kvalita jejího popisu nerozhoduje o společenské síle jazyka, o jeho budoucnosti

je jedno, jak kvalitně se budou jazykovědci starat, pečovat o jazyk, jak kvalitně ho popíšu, jaké příručky vydají

jistý dluh jazykovědy: neexistuje jasná odpověď na otázku, kolik rozdílů lze v rámci jednoho jazyka tolerovat, kolik jich stačí k samostatnosti jazyka (20,30 nebo i 50 %?)

Politika:

budoucnost jazyků závisí spíše na politických faktorech, nikoliv na vědě. vytvoření nového státu (např. na území bývalé Jugoslávie) – nové hranice, politický požadavek, aby se v novém státě mluvilo a psalo novým jazykem

Jazyková politika

Jazyková politika má své nástroje, a jsou to hlavně právní texty a má i určitou terminologii, která s tím souvisí. Úřední jazyk se třeba určuje v tzv. jazykovém zákoně.

- **právní postavení jazyka / pozice jazyka de jure**
- **domácí a mezinárodní legislativa**

Konvence Rady Evropy: Rámcová úmluva o ochraně národnostních menšin, v platnosti od r. 1998

Evropská charta regionálních a menšinových jazyků, v platnosti od 2007

- **„jazyk státní“, „jazyk oficiální“ / „jazyk úřední“**

„úřední jazyk“ – jazyk, ve kterém převážně probíhá komunikace a dokumentace ve veřejné správě; někdy se za úřední považuje i jazyk, který se užívá v soudnictví a ve kterém se vede parlamentní debata a vydávají zákony.

Výraz „úřední jazyk“ je významově blízký výrazům **oficiální jazyk** a **státní jazyk**, mnohdy se užívají jako **synonyma**. Jazyk pojmenovávaný jako „**státní**“ bývá někdy vnímán i jako **symbol (státu)**, zatímco u jazyka nazývaného „**úřední**“ je v popředí jeho **praktická funkce** (jeho užívání úřady, resp. orgány veřejné moci).

- **jazyk „pomocný / regionální“**
- **jazykový zákon:** <http://www.culture.gov.sk/posobnost-ministerstva/statny-jazyk/zakon-o-statnom-jazyku-c2.html>

Klasifikace jazyků:

ke klasifikaci jazyků můžeme přistupovat z různých hledisek:

1. **kvalitativní hledisko** (jestli je to jazyk spisovný, nebo je to jen mluvený dialekt).

Musíme ale uvést, že existují i:

- **spisovné mikrojazyky** (horní lužická srbština 5-7000 uživatelů), ale zároveň existují
- **významné nadnárodní dialekty** (smíšené jazyky, mixed languages, межъязыки), které jsou pouze v mluvené podobě ale mluví jimi desítky milionů uživatelů

(**Pidžin** je souhrnný název pro dorozumívací jazyky, jejichž slovní zásoba i gramatika je založena na alespoň dvou (někdy ovšem i více) jazycích, vznikají především při kontaktu etnik obchodujících spolu nebo při kontaktu s kolonizátory. Takovéto jazyky mají tedy mj. charakter mezinárodního pomocného jazyka), např. v Bělorusku tzv. **trasjanka** – smíšená běloruština s ukrajinštinou

2. **kvantitativní hledisko**: jazyky 1. až 4. kategorie, sociální síla jazyka:

- **světový** (miliarda až několik set milionů mluvčích)
- **umírněný potenciál jazyka** (desítky a jednotky milionů)
- **spisovný mikrojazyk**
- **pouze mluvený jazyk** (dialekt, nemá psanou podobu)

Ze slovanských jazyků světový je jen **ruština**, pak další slovanské jazyky patří do skupiny s tzv. umírněným potenciálem

Klasifikace jazyků:

ke klasifikaci jazyků můžeme přistupovat z různých hledisek:

3. Hledisko kondice

- živý
- ohrožený
- přežívající
- mrtvý
- revitalizovaný
- **postulovaný** (Než je jazyk uzná mezinárodním společenstvím za samostatný jazyk a než dostane nějaké to svoje inventární číslo, předtím je navržen na uznání, tj. postulován)

Ještě v 19. stol. přirovnávali jazykovědci jazyk k živému organismu – rodí se, sílí, pak slábne, umírá, případně se revitalizuje

(např. se slovanské rodiny za takový jazyk se považuje kašubština, který dlouhou dobu byl považován za jazyk mrtvý, o Kašubech se říkalo, že jsou to Poláci a mluví jen kašubským dialektem (takto je uvedeno i v mnoha učebnicích, je to jedno z hledisek na tento jazyk či dialekt) – když se objeví politicky vhodná situace, nějaký jazyk se dá i zrevitalizovat.

Klasifikace jazyků:

ke klasifikaci jazyků můžeme přistupovat z různých hledisek:

4. poloha vzhledem k centru:

- **ostrovní** (např. hradiš'anská chorvatština v Rakousku)
- **periferní** (např. kašubština na periferii polštiny)
- **regionální**
- **transhraniční** (jazykové hranice a hranice politické jsou dvě různé věci)

5. zeměpisné hledisko

- **východ**
- **jih**
- **západ**

Probíraná témata v předmětu Srovnávací studium slovanských jazyků:

- Jazyk a jazykověda
- Slovanská srovnávací jazykověda
- Studium praslovanštiny a staroslověnštiny
- Slovanské jazyky a jejich místo mezi indoevropskými jazyky
- Historicko-srovnávací metoda
- Baltoslovanská jazyková jednota
- Základní dělení slovanských jazyků – západoslovanské, jihoslovanské, východoslovanské jazyky

Domácí úkol

- Kolik je slovanských jazyků?
- Ve kterých státech se mluví slovanskými jazyky?
- Kolik je počet rodilých mluvčích jednotlivých slovanských jazyků?
- <https://slideslive.com/38892593/vymirani-jazyku-jako-fenomen-moderni-doby>

Literatura

- FRANKOVÁ, Monika: Jazyková politika v slovanskom kontexte v XX. storočí a jej súčasné tendencie, dostupné online
- BOSÁK, Ján: Spoločenské a lingvistické zdroje purizmu. In: Jazyková politika a jazyková kultúra. (Materiály z vedeckej konferencie konanej v Domove vedeckých pracovníkov SAV 17. – 19. 4. 1985.) Red. J. Kačala. Bratislava: Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra SAV 1986, s. 61 – 68.
- ČERMÁK, František: Jazyk a jazykoveda. Praha: Karolinum 2001.
- DOLNÍK, Juraj: Jednotlivec a jazyková norma. In: Jazyk a jazykoveda v pohybe (Na počesť Slavomíra Ondrejoviča). Ed. S. Mislovičová. Bratislava: VEDA 2008, s. 227 – 233
- Nový encyklopedický slovník češtiny online (<https://www.czechency.org/>)

Máte nějaké otázky?

Čas pro vaše otázky

EKREJCOVA@PHIL.MUNI.CZ

DĚKUJI ZA POZORNOST
